

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ The Natural Resources and Environmental Management : Forest Resources and Biodiversity

นายพงศ์บุญ ปองทอง

รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

MR.PONGBOON PONGTONG

Deputy Secretary General, Office of Natural Resources
and Environmental Policy and Planning

Email: pongboonp@hotmail.com

นายธีระพงษ์ วงศ์ศิวะวิลาศ

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

MR.TEERAPONG WONGSIWAWILAS

Deputy Secretary General to the Cabinet

Email: Teerapong.w@soc.mail.go.th

**และคณะนักศึกษาหลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57
กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

The Natural Resources and Environmental Management Group
in the National Defence Course, Class 57, National Defence College

บทคัดย่อ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศ แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับแรงขับเคลื่อนจากหลายด้าน ทั้งการขยายตัวด้านการผลิตและการบริโภค การค้าการลงทุน ทั้งภายในและต่างประเทศ การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว การเพิ่มของจำนวนประชากรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศของโลก

รัฐบาลปัจจุบัน ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมถึงนโยบาย การปกป้อง และฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน การทำแนวเขตที่ดิน การแก้ปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรุกรานเขตป่าสงวน นอกจากนี้ รัฐบาลควรพิจารณายกเลิกหรือทบทวนนโยบายที่ก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า ในขณะเดียวกัน ต้องมีการดูแลรักษาป่าที่ยังมีคงเหลืออยู่ รวมทั้งการฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ป่า

คำสำคัญ : ทรัพยากรธรรมชาติ, สิ่งแวดล้อม, ทรัพยากรป่าไม้

ABSTRACT

Natural resources and the environment are essential foundations of Thailand's economic and social development that also have ramifications for the wellbeing of its people. Thailand has faced many natural disasters, especially droughts, which are considered a national threat caused by deforestation, land invasion and the changing global climate. Such activities cause water supply shortages, reduced productivity, and migration to cities, at an excessive cost to the government.

The current government has realized the mentioned problems and thus imposed policies related to natural resource management and environmental conservation covering the protection and rehabilitation policies of forest protected areas and wildlife sanctuaries. The emphases are put on solutions to problems of trespass to land, fences on boundary lines, shortage of farmland and trespassing into forest reserve. Furthermore, the government should consider cancelling or reviewing the policies that may lead to forest trespassing and deforestation. Also, the remaining forested areas must be reserved, maintained, restored and expanded. In addition to the forest conservation, the government should give priority to sustainable resource utilization, increased administration of justice efficiency and public participation in forest management.

Keyword: forest, resource, conservation, trespassing, protected areas

ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นฐานการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ และยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนในสังคม ทรัพยากรป่าไม้จัดเป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนได้เมื่อมีการใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งของประเทศไทยในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้อำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนและเกิดดุลยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

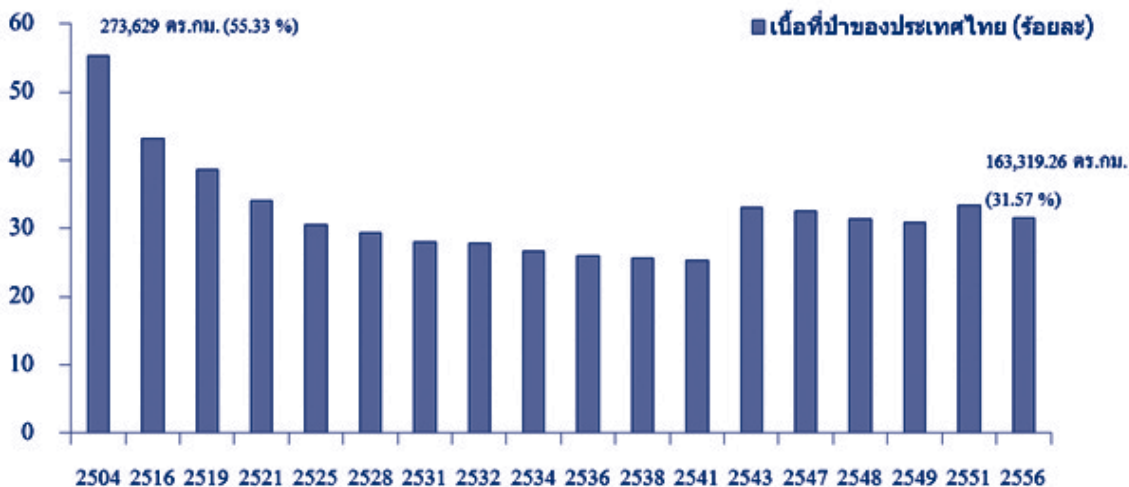
ประเทศไทยเป็นแหล่งธรรมชาติอันสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช สัตว์ และจุลินทรีย์นั้น เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ส่งผลให้มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงทั้งปี และยังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่นำพาฝนและความชุ่มชื้นพัดผ่านประจำ จึงเอื้ออำนวยต่อการเกิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตมากกว่าในเขตที่สภาพอากาศค่อนข้างแปรปรวน นอกจากนี้ ทำเลที่ตั้งของประเทศไทยที่อยู่ในเขตชีวภูมิศาสตร์โอเรียนทัล (Oriental Region) หรืออินโด-มาลายัน (Indo-Malayan Region) ซึ่งเป็นเขตชีวภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายเป็นอันดับสองของโลก ประกอบด้วยเขตพฤษภูมิศาสตร์ 3 เขต คือ กลุ่มอินโด-เบอร์มิส (Indo-Burmese Elements) กลุ่มอินโด-ไชนีส (Indo-Chinese Elements) และกลุ่มมาเลเซีย (Malaysian Elements) และยังเป็นเขตซ้อนทับกันของเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ 3 เขต คือ เขตชิโน-หิมาลัย (Shino-Himalayan) เขตอินโด-ไชนีส (Indo-Chinese) และเขตซุนดา (Sundaic) ถือเป็นบริเวณที่สำคัญยิ่งประเทศไทยจึงเป็นจุดบรรจบของเขตกระจายพันธุ์พืชและสัตว์หลายเขต เสมือนเป็นสะพานเชื่อมต่อของสังคมสิ่งมีชีวิตจากเขตเหนือของโลกแถบเทือกเขาหิมาลัยและตอนใต้ของจีนกับป่าดงดิบชื้นแถบมาเลเซีย

รวมทั้งสังคมป่าแบบร้อนแล้งจากฝั่งกัมพูชาและลาว เป็นผลให้มีความหลากหลายของระบบนิเวศมากมาย โดยเฉพาะป่าไม้มีไม่น้อยกว่า 15 ประเภท อาทิ ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบเขา ป่าสน ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าชายหาด บึงน้ำจืด ป่าไผ่ ทุ่งหญ้า ป่าเขาหินปูน ลานหินทราย ป่าบุง-ป่าทาม ก่อเกิดสิ่งมีชีวิตมากมาย และมีส่วนสำคัญในสายใยอาหารที่สร้างความสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ ประเทศไทยมีชนิดพันธุ์พืชมีท่อลำเลียง พืชเมล็ดเปลือย เฝื่อนอย่างน้อย 10,250 ชนิด มอส และไลเวอร์เวต สาหร่าย เห็ด โลเคน รวมไม่น้อยกว่า 5,000 ชนิด ซึ่งรวมทั้งหมดนับเป็นร้อยละ 5 ของที่มีในโลก มีชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังอย่างน้อย 4,722 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 8 ของที่มีในโลก แมลง หอย กุ้ง กิ้งก่า ปู และปะการัง อีกไม่น้อยกว่า 124,526 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 12 ของที่มีในโลก

ทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพกับประเทศไทย

ทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพมีคุณค่าและความสำคัญ ที่ให้ประโยชน์แก่มวลมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมนานาประการ จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถฟื้นฟูสภาพได้ถ้ามีการอนุรักษ์อย่างเหมาะสม และสามารถทำการบำรุงรักษาสภาพให้คงอยู่เพื่ออำนวยประโยชน์ต่อไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด มีคุณค่าและความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีผลต่อความมั่นคงของประเทศด้วย กล่าวคือ ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นแหล่งที่อาศัยของไม้ที่สำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิดสำหรับค้าขายเชิงพาณิชย์ เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้มะค่า ไม้พะยูน ป่าไม้ยังเป็นแหล่งต้นน้ำเพื่อใช้ในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นภาคการผลิตหลักในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ ป่าไม้เป็นแหล่งดูดซับก๊าซเรือนกระจก ซึ่งช่วยประหยดงบประมาณ

เนื้อที่ป่าของประเทศไทยปี พ.ศ. 2504 - 2556

แผนภูมิแสดงเนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2504-2556

ประมาณในการบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาโลกร้อน ป่าไม้ยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนภาคบริการ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

คุณค่าของป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพในทางสังคม ป่าไม้มีคุณประโยชน์ในมิติทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ป่าไม้เป็นทรัพย์สินบัติของชุมชนในฐานะแหล่งรายได้และแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของชุมชนให้ได้ใช้ประโยชน์ ทั้งเป็นแหล่งปัจจัยสี่ คือ ใช้สำหรับสร้างบ้านเรือน ประกอบอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และเป็นแหล่งสมุนไพรของชุมชนแล้ว ยังเป็นแหล่งรายได้ของชาวบ้านที่เก็บเกี่ยวผลิตภัณฑ์ที่เป็นของป่า นอกจากนี้ ประเพณีและความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นบางแห่ง ป่าไม้ยังเป็นแหล่งพำนักอาศัยของวิญญูณบรรพบุรุษที่ช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้อยู่ดีมีสุข

ในด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสุขมวลของวัฏจักรน้ำ-ออกซิเจน-คาร์บอน-ไนโตรเจน โดยการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงสสารและพลังงานใน

ระบบนิเวศ และในบางพื้นที่ป่าไม้ยังช่วยลดปัญหามลพิษทางอากาศ ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เนื่องจากป่าไม้ช่วยเก็บรักษาความชุ่มชื้นในดินไว้ ร่มเงาของไม้เรือนยอดของป่าช่วยป้องกันไม่ให้ความร้อนจากดวงอาทิตย์ตกกระทบผิวดินโดยตรง ช่วยให้ไม้พื้นล่างสามารถเจริญเติบโตได้ รวมถึงยังเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์

สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทย

สถานภาพพื้นที่ป่าไม้

จากข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมป่าไม้ พบว่าในระยะห้าทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไปแล้วโดยเฉลี่ยประมาณ 2,560 ตารางกิโลเมตร ต่อปี นับตั้งแต่ปี 2504 ที่ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้อยู่ถึง 273,629 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ ส่วนในปี 2516 ประเทศไทยมีเนื้อที่ป่า 221,707 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าของไทยมี

จำนวนลดลงเรื่อย ๆ ทุกปี โดยเมื่อปี 2541 เนื้อที่ป่าของไทยเหลือเพียง 129,722 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 25.28 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และจากการสำรวจเมื่อปี 2551 พบว่าเนื้อที่ป่าของประเทศไทยมีทั้งสิ้น 171,585.65 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 33.44 ของพื้นที่ประเทศ ต่อมาในปี 2557 ประเทศไทยเหลือพื้นที่ป่าไม้ 163,319.26 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของพื้นที่ประเทศ

จากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้ 4 ช่วง ดังนี้

1) ระหว่างปี 2504-2525 พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ในอัตราร้อยละ 2.0 ต่อปี จากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่เกษตรกรรม รวมถึงการให้สัมปทานทำไม้

2) ระหว่างปี 2525-2541 พื้นที่ป่าไม้ลดลงในอัตราที่ช้าลง คือร้อยละ 0.33 ต่อปี จากนโยบายด้านการป่าไม้เชิงอนุรักษ์ การยกเลิกสัมปทานทำไม้ในปี 2532 และหลังจากปี 2535 มีนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน และเริ่มโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในปี 2537

3) ระหว่างปี 2543-2551 มีการปรับปรุงเทคโนโลยีในการประเมินพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในอัตราร้อยละ 0.01 ต่อปี จากการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบบูรณาการโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ อย่างต่อเนื่องถึงปี 2550 และโครงการปลูกและบำรุงป่าแบบประชาอาสา

4) ระหว่างปี 2551-2556 พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉลี่ยภายในระยะห้าปีมานี้ ประมาณปีละ 1,638.88 ตารางกิโลเมตร หรือกว่าหนึ่งล้านไร่ สาเหตุที่ป่าไม้ถูกบุกรุกมากขึ้นในระยะ 4-5 ปี ที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายการส่งเสริมพืชเกษตร โดยเฉพาะ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ ยังมีผลจากการขยายพื้นที่สิ่งปลูกสร้างรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

สาเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่าไม้

1) นโยบาย

การเร่งรัดพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ช่วง 50 ปี ที่ผ่านมา เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (ปี 2504-2509) เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อสนองต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก อาทิ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ส่งผลให้เกิดการขยายพื้นที่ปลูกบุกรุกเข้าไปในเขตป่า รวมถึงนโยบายการจัดสรรที่ดินในพื้นที่ป่าไม้หลายสิบล้านไร่เพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกิน การเร่งสร้างระบบคมนาคมเพื่อกระจายความเจริญสู่ชนบท โดยมีการตัดถนนผ่านผืนป่าขนาดใหญ่ เกิดเป็นหย่อมป่าผืนเล็กที่กระจุกกระจาย เอื้ออำนวยให้การบุกรุกตัดไม้และล่าสัตว์ทำได้ง่ายขึ้น การหารายได้เข้าคลังจากการให้สัมปทานทำไม้ การก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่สำหรับผลิตไฟฟ้าเพื่อรองรับการขยายตัวของภาคเกษตรและอุตสาหกรรม การพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเกษตร กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการโดยปราศจากการศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงได้มีการนำพาหนะและอุปกรณ์ที่หลงเหลือจากสงครามในภูมิภาคอินโดจีนและการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยมาใช้ในการทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น

2) การบุกรุกที่ดิน

ปัจจุบัน จำนวนประชากรของประเทศไทยมีประมาณ 65 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับจากปี 2503 ที่มีอยู่ประมาณ 26 ล้านคน พบว่าเพิ่มขึ้นราว 39 ล้านคน การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว มีความต้องการ

พื้นที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและทำการเกษตร รวมถึงการที่เกษตรกรละทิ้งพื้นที่เพาะปลูกเดิมและบุกเบิกถางป่าแห่งใหม่ ๆ จากการที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ทำการเพาะปลูกพืชไม่ได้ผล การบริหารจัดการของภาครัฐที่ไม่สามารถกระจายมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีและระบบการศึกษาอย่างทั่วถึง ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจต่อการคงอยู่และคุณค่าของป่า ปัญหาความยากจนทำให้คนบุกเบิกป่ามากขึ้น การบังคับใช้กฎหมายทำได้ไม่ทั่วถึง รวมถึงอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีไม่เพียงพอในการตรวจตราและเฝ้าระวังรักษาพื้นที่ป่าไม้ การขาดขวัญกำลังใจจนเกิดความเกรงกลัวอันตรายจากผู้มีอิทธิพลและเสียผลประโยชน์

การบุกเบิกพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เกิดจากการบุกเบิกเพื่อเกษตรกรรม ขอยกตัวอย่างกรณีการส่งเสริมปลูกพืชเกษตรโดยเฉพาะยางพารา ในปี 2546 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมปลูกยางพารา 1 ล้านไร่ โดยเน้นส่งเสริมการปลูกในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตยางให้สอดคล้องกับความต้องการยางในตลาดโลกที่มีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณ ร้อยละ 2.6 ต่อปี ก่อให้เกิดการขยายพื้นที่ปลูกอย่างกว้างขวาง เกินที่กำหนดไว้ มีการบุกเบิกพื้นที่ป่า และทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งมีอยู่ประมาณ 12.6 ล้านไร่ในปี 2546 เพิ่มขึ้นเป็น 18.5 ล้านไร่ ในปี 2556 ข้อมูลจากกรมป่าไม้ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกเบิกเพื่อปลูกยางพารา โดยนายทุนและเกษตรกรในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั่วประเทศ ราว 7 หมื่นแปลง เนื้อที่ 2,178.56 ตารางกิโลเมตร ส่งผลให้ผลผลิตยางพาราล้นตลาด จนกระทั่งในปี 2556-2557 เกิดวิกฤตยางพาราราคาตกต่ำในตลาดโลก และปริมาณสำรองของประเทศไทยยังเหลืออยู่มากไม่สามารถขายได้ รัฐบาลจำเป็นต้องจ่ายเงินชดเชยให้เกษตรกรและสนับสนุนผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ยางเป็นจำนวนมาก รวมถึงการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ซึ่งการฟื้นฟูให้สภาพป่าไม้กลับมาสมบูรณ์ดังเดิมกระทำได้ยากและต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบัน มีราษฎรมากกว่า 7.5 แสนรายเข้าอาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ ทั่วประเทศประมาณ 8 ล้านไร่ โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้ดำเนินการตรวจสอบพิสูจน์ การครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พบว่ามีประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งก่อนและหลังการประกาศเขตป่ากว่า 1.5 แสนรายในพื้นที่กว่า 1.4 ล้านไร่ และกรมป่าไม้ได้รายงานข้อมูลการครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติว่ามีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 6 แสนรายในพื้นที่กว่า 6.4 ล้านไร่

3) การลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ป่า

สถานการณ์การลักลอบตัดไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้พะยูนในประเทศไทย ยังอยู่ในภาวะเลวร้าย เพราะมีการลักลอบตัดไม้พะยูนอย่างเป็นทางการ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พบว่าชาวต่างชาติจะเข้ามาลักลอบตัดอย่างรุนแรงในอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่อยู่ติดกับชายแดนลาวและเขมร เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

ส่วนชาวไทยมักลักลอบมาตัดไม้ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน อุทยานแห่งชาติภูผายล ทางภาคอีสานตอนบน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และทับลาน เป็นต้น โดยชุมชนที่อยู่รอบป่าเข้ามาตัดไม้เกือบทั้งหมด มีการตั้งตัวเป็นนายทุนระดับหมู่บ้านไปรับใบสั่งมาจากนายทุนชาวต่างชาติ

สถิติไม้พะยูนที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชตรวจยึดได้ตั้งแต่ปี 2549 - 31 ม.ค. 2556 มีไม้พะยูนที่ตรวจยึดได้ทั้งหมด จำนวน 23,812 ท่อน คิดเป็น 2,239.90 ลบ.ม. ประเมินราคาทั้งหมดเป็นมูลค่ากว่า 559 ล้านบาท สำหรับสถิติการลักลอบตัดไม้พะยูนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีไม้พะยูนขึ้นอยู่จำนวน 34 แห่งในปี 2555 พบว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เกิดคดีขึ้นมากที่สุดจำนวน 142 คดี ส่วนพื้นที่ที่มีการลักลอบตัดไม้พะยูนและตรวจยึด

ไม่ได้จำนวนมากที่สุด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูผายล และภูพาน จังหวัดอุดรธานีและสกลนคร ในส่วนของ กรมป่าไม้ตรวจยึดไม้พะยูนของกลางได้ ขณะที่มีการ ลักลอบขนย้าย หรือเก็บซุกซ่อน จำนวน 50,452 ท่อน คิดเป็น 4,069.26 ลบ.ม. สำหรับกรมศุลกากร เก็บ รักษาไม้พะยูนตามท่าเรือและด่านศุลกากรทั่วประเทศ ทั้งหมด 115,489 ท่อน ปริมาตร 12,129.31 ลบ.ม. รวมมีไม้ของกลางทั้งหมดกว่า 18,437 ลบ.ม คิดเป็น มูลค่ากว่า 4 พันล้านบาท

ประเทศไทยมักถูกกล่าวหาในเวทีโลกว่ามีการค้า สัตว์ป่าระหว่างประเทศอย่างผิดกฎหมาย โดยผู้ค้าสัตว์ ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ 1) เป็นผู้นำ เข้าเพื่อขายให้ลูกค้าในประเทศ 2) ผู้ส่งผ่านไปยัง ประเทศปลายทาง 3) ผู้ผลิตเพื่อขายในประเทศ และ 4) ผู้ผลิตเพื่อการส่งออก จากข้อมูลการค้าเนคติของ กรมอุทยานแห่งชาติ ในระยะปี 2554-2556 มีคดีกระทำ ผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่า 1,838 คดี ตรวจยึดสัตว์ป่าของกลาง ได้ 55,759 ตัว และยึดซากสัตว์ป่าได้ 6,206 ซาก

4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและไฟป่า

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากการที่ อุณหภูมิสูงขึ้นทำให้เกิดการแปรปรวนของฤดูกาล ปริมาณน้ำฝน และเกิดภัยพิบัติ อาทิ การเกิดน้ำท่วม ดินถล่ม ภัยแล้ง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่ง ผลกระทบเสียหายต่อระบบนิเวศป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างรุนแรงโดยเฉพาะไฟป่า ถึงแม้ว่า การเกิดไฟป่าในประเทศไทยจะมีสาเหตุจากมนุษย์ สำหรับสถิติการเกิดไฟป่าในช่วงปี 2555-2556 พบว่า ไฟป่าส่วนใหญ่เกิดขึ้นในภาคเหนือ โดยในปี 2555 เกิด ไฟป่าจำนวน 3,854 ครั้ง พื้นที่ป่าเสียหาย 35,293 ไร่ และในปี 2556 เกิดไฟป่าจำนวน 5,207 ครั้ง พื้นที่ป่า เสียหาย 57,937 ไร่ สำหรับไฟป่าที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกปีจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าดงดิบถูกเปลี่ยนสภาพเป็นป่าผลัดใบที่มีความแห้งแล้งมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพดินและการ เติบโตของกล้าไม้ สูญเสียที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร

ของสัตว์ป่า

นอกจากนี้ การขาดองค์ความรู้และวิธีการที่ เหมาะสมในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อ เหตุการณ์ ขาดการเรียนรู้บทเรียนที่เกิดขึ้น ทำให้สภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและสร้างความเสียหาย เป็นอย่างมาก

5) เจ้าหน้าที่และเครื่องมืออุปกรณ์

ที่ผ่านมาการดำเนินงานป้องกันและรักษา ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยมักไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุหลักเกิดจากกำลังเจ้าหน้าที่ มีไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณสำหรับจัดหาเครื่องมือ อวรุภัณฑ์ พาหนะและอุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังไม่มีการนำ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการ จัดการ รวมถึงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะ และ ทักษะเฉพาะที่จำเป็นในการทำงาน

นอกจากนี้ พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่บางคน ที่ ทุจริตต่อหน้าที่ รับใช้ผู้มีอิทธิพล ปล่อยปละละเลยไม่ ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเป็นธรรม รวมถึงมีการ เสนอผลประโยชน์เพื่อแลกกับความก้าวหน้าในอาชีพ การงาน เจ้าหน้าที่ที่มีความตั้งใจปฏิบัติงานอย่าง ซื่อสัตย์ซาดขวัญและกำลังใจที่จะทำงานเพื่อปกป้องป่า ที่เป็นสมบัติของแผ่นดิน

ผลกระทบที่เกิดขึ้น

การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) การลักลอบตัดต้นไม้ในพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น โดยราคาไม้ที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าสูงขึ้นก่อให้เกิดแรงจูงใจในการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการประสบปัญหาการขาดแคลน วัตถุดิบไม้ รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องนำเข้าไม้จาก ต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งเป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ

2) เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น การที่พื้นที่

ป่าไม้มีปริมาณลดลงทำให้เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้นตามมา เช่น น้ำท่วมฉับพลัน ดินถล่ม ดังเช่นในช่วงปี 2540 – 2556 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้างมากขึ้น คิดเป็นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงมาก

3) เกิดการอพยพย้ายถิ่นและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การที่พื้นที่ป่าไม้บนภูเขาถูกทำลาย ประกอบกับการที่ฝนตกหนักและการพังทลายของดินลงมาจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย ลงมาสู่ชุมชนที่อาศัยอยู่รอบภูเขา และทำลายชีวิตมนุษย์อย่างตั้งตัวไม่ทัน การอพยพไปอยู่ถิ่นใหม่จึงเกิดขึ้น เนื่องจากถิ่นเก่าไม่ปลอดภัยต่อการดำรงชีพ การอพยพย้ายถิ่นอาจส่งผลต่อการปรับตัวในสถานที่ใหม่และสังคมใหม่ และที่สำคัญคือ การเปลี่ยนอาชีพ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อปริมาณไม้และระบบนิเวศเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้พื้นที่ป่าและชุมชนอื่นอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิด

4) การสูญเสียวัตถุดิบทางเภสัชกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การลดลงของพื้นที่ป่าซึ่งเป็นแหล่งรวมของความหลากหลายทางชีวภาพก่อให้เกิดการลดลงของพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค ทำให้ต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมากในการซื้อขายจากต่างประเทศหรือจากบริษัทยาต่างชาติที่มีฐานการผลิตในประเทศไทย

5) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ป่าไม้เป็นส่วนสำคัญในระบบนิเวศ แต่เมื่อป่าไม้ถูกทำลายลงทำให้ระบบนิเวศเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การสูญเสียพันธุ์ของสัตว์ป่าเพราะไม่มีแหล่งอาหารและที่หลบภัยของสัตว์ ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์และหน้าดินถูกชะล้างและพังทลายได้ง่าย ปัญหาความแห้งแล้งไม่สามารถดูดซับน้ำและเก็บกักความชื้นไว้ได้ การดูดเก็บกักคาร์บอนในเนื้อไม้และในดินลดลง จนทำให้ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศมีมาก

จนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อุณหภูมิของอากาศสูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาโลกร้อน (global warming) ในปัจจุบันและในอนาคต

ทางออกประเทศไทย

การสูญเสียป่าไม้อันเนื่องมาจากการขยายตัวของการเกษตรและเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม และโครงสร้างพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนการลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ป่าเพื่อการค้า ยังคงเป็นภัยคุกคามที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้รัฐบาลที่ผ่านมามหาวิทยาลัยและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินนโยบายและมาตรการเพื่อหยุดยั้งปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องแต่ยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลพอ กลุ่มยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57 จึงขอเสนอทางออกของประเทศในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน 6 ประการ ดังนี้

1 ยกเลิก/ทบทวน

ยกเลิก/ทบทวนนโยบายที่สร้างแรงจูงใจทางการเกษตร โดยบิดเบือนราคาตลาด รวมถึงนโยบายเงินอุดหนุนที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ และจัดให้มีแรงจูงใจทางบวก อาทิ การกำหนดเขตพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ (zoning) ไม่ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ พืชพลังงาน ในพื้นที่ป่าไม้ และประยุกต์ใช้แรงจูงใจเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน เป็นต้นว่าการลดภาษีสำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจกรรมปลูกป่า ฟื้นฟูป่า หรือมีการลงทุนเพื่อส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการเฝ้าระวังรักษาระบบนิเวศป่าไม้ในพื้นที่ของตน

2 ดูแลรักษาป่าที่เหลือ

เข้มงวดกวดขันและตรวจตราการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เพื่อป้องกันการบุกรุกลักลอบตัดไม้และล่า

สัตว์ป่าในป่าอนุรักษ์อย่างมีประสิทธิภาพ เร่งจัดทำและ
รังวัดแนวเขตป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจน การผลักดันการ
จัดการผืนป่าอนุรักษ์เชิงระบบนิเวศ (Ecosystem
Management) จำนวน 19 ผืนป่าทั่วประเทศให้เป็น
รูปธรรม การเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันเชิงรุก
อาทิ ระบบลาดตระเวนเชิงคุณภาพ การประยุกต์ใช้
เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศร่วมกับข้อมูลการสำรวจแหล่ง
พันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญเพื่อนำมาใช้
วางแผนประกอบการเฝ้าระวังพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การใช้
เทคโนโลยีติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่า
บังคับใช้กฎหมายจัดการนายทุนและผู้มีอิทธิพลที่บุกรุก
พื้นที่ป่าอย่างเฉียบขาด เร่งรัดการตรวจสอบและเพิก
ถอนเอกสารสิทธิที่ดินที่ออกโดยมิชอบในพื้นที่ป่า และ
ดำเนินการลงโทษทางวินัยและเอาผิดอาญากับเจ้า
หน้าที่ที่ปล่อยปละละเลย หรือมีส่วนร่วมในการบุกรุก
ป่า เปิดปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่าง
เป็นระบบ โดยกำหนดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของ
พื้นที่ป่าเป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสม เริ่มจากการ
รื้อถอนสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ป่าที่คดีสิ้นสุดแล้วและนำ
พื้นที่มาฟื้นฟูสภาพป่าต่อไป

นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการเสริมสร้างเครือ
ข่ายความร่วมมือระดับภูมิภาค/นานาชาติ อาทิ เครือ
ข่ายการป้องกันและปราบปรามการค้าสัตว์ป่าและพืช
ป่าที่ผิดกฎหมายในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN-WEN)
ในการป้องกันการลักลอบตัดไม้/ล่าสัตว์ป่า เพื่อปราบ
ปรามขบวนการการค้าไม้พะยุงและสัตว์ป่าข้ามชาติ
รวมถึงการส่งเสริมการจัดตั้งพื้นที่คุ้มครองระหว่าง
พรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

3 พื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่า

ส่งเสริมการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ที่
เสื่อมโทรม การปลูกป่าทดแทนตามแนวพระราชดำริใน
พื้นที่ต้นน้ำที่ถูกบุกรุก โดยให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกป่า
เพื่อเป็นการสร้างรายได้และแรงจูงใจให้รักษาป่า พร้อม
ทั้งผนึกการดำเนินงานฟื้นฟูระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาค
ธุรกิจเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และโรงเรียน เพื่อให้ดำเนิน

การอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนบริเวณ
พื้นที่กันชนรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าสมบูรณ์เพิ่ม
มากขึ้นจากปัจจุบัน ที่มีป่าชุมชน 8,275 โครงการ 8,779
หมู่บ้าน พื้นที่รวม 3.56 ล้านไร่ เร่งรัดตรวจสอบและ
ยึดคืนพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิหรือ สปก. โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งในพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ออกโดยมิชอบและใช้ประโยชน์
อย่างผิดเงื่อนไข เพื่อนำมาปลูกฟื้นฟูป่า เร่งรัดการผนวก
หรือจัดตั้งป่าสงวนแห่งชาติที่สมบูรณ์ให้เป็นป่าอนุรักษ์
จัดทำแนวเชื่อมต่อระหว่างผืนป่า/หย่อมป่าที่อยู่ห่างกัน
ไม่มากให้สัตว์ป่าและพืชพันธุ์สามารถเคลื่อนย้ายไป
มาระหว่างกันได้เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ
และฟื้นฟูระบบนิเวศให้สมดุล

สำหรับการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจต้องมีการส่งเสริม
การปลูกป่าไม้เศรษฐกิจโดยภาคเอกชนและ
ประชาชนอย่างครบวงจร รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมาย
และระเบียบให้สนับสนุนและจูงใจภาคเอกชนและ
ประชาชนให้ลงทุนปลูกป่าเศรษฐกิจ โดยภาครัฐ
สนับสนุนกล้าไม้และให้สอดคล้องกับความต้องการ/
กลไกของตลาด ส่งเสริมผลิตภัณฑ์และการแปรรูป
ผลิตภัณฑ์ การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ การส่งเสริม
พืชพลังงานชีวมวล ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้ ต้องมีการ
ติดตาม ตรวจสอบ ความสำเร็จและความก้าวหน้าของ
การดำเนินงานฟื้นฟูป่าทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง และ
รายงานผลต่อสาธารณชนเป็นระยะ

4 การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เพื่อจัดที่ดินทำกินแก่ผู้ยากไร้โดยไม่ต้องเป็น
กรรมสิทธิ์แต่รับรองสิทธิร่วมในการจัดการที่ดินให้กับ
ชุมชนแทนการให้รายบุคคล ส่งเสริมทำการเกษตรแบบ
ยั่งยืนในพื้นที่ อาทิ เกษตรปลอดภัยสวนป่า พืช
พลังงาน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่
ของคนที่อยู่ในเขตป่า ส่งเสริมงานศึกษาและวิจัยด้าน
ทรัพยากรป่าไม้และบริการจากระบบนิเวศป่าไม้ รวม
ถึงงานวิจัยต่อยอดผลิตภัณฑ์/ผลผลิตจากป่า ส่งเสริม
และจัดตั้งป่าชุมชนเพื่อให้ประชาชนที่อยู่ติดกับพื้นที่ป่า
สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากของป่าแลกกับการช่วย

ดูแลรักษาป่า ให้ประชาชนอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน

บูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดหาที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดให้ราษฎรผู้ยากไร้ และไม่มีที่ดินทำกินเข้าใช้ประโยชน์ในลักษณะเป็นสิทธิชุมชน ภายใต้เงื่อนไขการร่วมกันป้องกันรักษาป่า การประกอบอาชีพที่สอดคล้องและอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลจะสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการส่งเสริมอาชีพ จัดทำโครงการนำร่องระบบสหกรณ์เพื่อจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินและพื้นที่ป่าที่เป็นเสื่อมโทรมให้กลับสู่ความสมบูรณ์เพื่อเป็นแหล่งใช้ประโยชน์ของชุมชนโดยรอบอย่างยั่งยืน

5 เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม

ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ตำรวจ อัยการ และศาลสถิตยุติธรรม ติดตามและเร่งรัดการดำเนินคดีของการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ทุกขั้นตอนของกระบวนการ จนเสร็จสิ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดทำสำนวนให้รัดกุมและสามารถตรวจสอบได้ และกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษในการกระทำผิดอย่างเฉียบขาดเสมอการกระทำผิดอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ รวมถึงให้ความผิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าไม้บรรจุในบัญชีท้าย พ.ร.บ. การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และใช้กฎหมายพิเศษในการยึดทรัพย์กับผู้เกี่ยวข้องและนายทุนในกรณีที่เป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ปรับระบบการพิจารณาคดีลดอคติความจากเดิมที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้พิจารณารวมหลักฐานและพยานมาฟ้องผู้ต้องหา มาเป็นผู้ถูกจับกุมจะต้องหาพยานและหลักฐานมาต่อสู้อุบัติกับเจ้าหน้าที่รัฐ การเข้มงวดและเพิ่มบทลงโทษแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ทุจริต โดยจะเป็นดำเนินการเพื่อเสริมแนวทางข้ออื่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6 การมีส่วนร่วมในการจัดการโดยประชาชน

เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลการดำเนินงานดังนั้น จะต้องมีการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งแนวร่วมภาคประชาชนเพื่อปลูกจิต

สำนึก แจ่มเตือน เผ่าระวังเกี่ยวกับการบุกรุกทำลาย ทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ด้านการอนุรักษ์ รวมถึงเปิดโอกาสให้ตัวแทนของท้องถิ่น/ชุมชนเข้าไปเป็นคณะที่ปรึกษาในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และได้เข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการดำเนินงานในทุกกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง การเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนถึงแนวทางการดูแลปกป้องป่าไม้ ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วถึงอย่างสม่ำเสมอ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และเป็นฐานการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เนื่องจากสามารถอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ และยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนในสังคม ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนได้ถ้ามีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การที่ประเทศไทยตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรจึงเสมือนสะพานเชื่อมต่อของสังคมป่า มีผลให้มีความหลากหลายของระบบนิเวศป่าไม้สูง เช่น ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง เป็นต้น

ที่ผ่านมาประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรป่าไม้มากทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ 273,629 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 53.3 ของประเทศ จนกระทั่งปัจจุบันในปี 2557 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลือเพียง 163,319.26 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของพื้นที่ประเทศ สาเหตุหลักสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้โดยไม่ได้คำนึงถึงการอนุรักษ์

และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การเร่งพัฒนาระบบ สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อกระจายความเจริญสู่ชนบท ปัญหาการบุกรุกที่ดิน การลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ป่า ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ และการขาดบุคลากรและ อุปกรณ์ในการควบคุมและเฝ้าระวัง การลดลงของพื้นที่ ป่าไม้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศ

การลดลงและการเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ดังนี้ 1. การ ลักลอบตัดต้นไม้ในพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น 2. เกิดภัย ธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น 3. เกิดการอพยพย้ายถิ่น 4. การสูญเสียวัตถุดิบทางเภสัชกรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น และ 5. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ ประเทศต้องสูญเสียโอกาสและใช้งบประมาณจำนวนมาก ในการฟื้นฟู รวมถึงความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม ที่ไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ ข้อเสนอทางออกของ ประเทศในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ที่ประกอบด้วยแนวทางสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1. ยกเลิก ทบพวนนโยบายที่ก่อให้เกิดการบุกรุกทำลาย ป่า 2. การดูแลรักษาป่าที่เหลือ 3. การฟื้นฟูและเพิ่ม พื้นที่ป่า 4. การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 5. เพิ่ม ประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม และ 6. ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ ป่า จึงเป็นแนวทางที่ครอบคลุมในการแก้ปัญหาการลด ลงของพื้นที่ป่าไม้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนรวมถึงประชาชนให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2557. แผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่า ไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ. 46 หน้า.

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ. การ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 56 หน้า.

กรมป่าไม้. 2557. สถิติป่าไม้ ปี พ.ศ. 2556. ศูนย์ สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรม ป่าไม้. 158 หน้า.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2556. การ อนุรักษ์สัตว์ป่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. 110 หน้า.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. 2554. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการบูรณาการคุณค่าความหลากหลายทาง ชีวภาพสู่แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในประเทศไทย: ระบบนิเวศป่าไม้. กรุงเทพฯ 125 หน้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม. 2556. รายงานการติดตามประเมิน ผลนโยบาย มาตรการและแผนการอนุรักษ์และ ใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง ยั่งยืน พ.ศ. 2551-2555 ระยะสิ้นสุดแผน. กรุงเทพฯ, 100 หน้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม. 2557. การจัดการความหลากหลาย ทางชีวภาพของประเทศไทยในอาเซียนเพื่อตอบ รับการเข้าเป็นประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ, 150 หน้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม. 2557. ร่างรายงานสถานการณ์ คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2557 ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ, 280 หน้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม. 2556. รายงานสถานการณ์คุณภาพ สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ, 315 หน้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม. 2557. รายงานแห่งชาติว่าด้วยการ อนุรักษ์อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทาง ชีวภาพ ฉบับที่ 5. กรุงเทพฯ, 160 หน้า.